

D İ N D E

GÜZEL SAN'AT TELÂKKİSİ Mûsikî, Resim, Heykel

YAZAN :
Ömer Fevzi Mardin

YAYAN :
İlâhiyyât Kültür Te'lifleri
Basım ve Yayım Kurumu

Sayı : 11

NÛR BASİMEVİ
İstanbul
1951

D İ N D E

GÜZEL SAN'AT TELÂKKİSİ
Mûsikî, Resim, Heykel

YAZAN :
Ömer Fevzi Mardin

YAYAN :
İlâhiyyât Kültür Te'lifleri
Basım ve Yayım Kurumu

Sayı : 11

NÛR BASİMEVİ
İstanbul
1951

ÖN SÖZ

Bu risâle ; basılmakta olân Tasnifli ve Şerhli Hadîs-i Şerîf kitabındaki 365 nci sıra numaralı Hadîs-i şerîf vesîyesi ile yazılı, ve Dinde (Musikî, ve Resim, Heykel) gibi güzel san'âtlar hakkındaki telâkkiyl gösteren 47 nci izahı ihtiva etmektedir.

Ufak bir bedel ile herkes tarafından kolayca tedarik edilebilinsin ve bu esasta hakikî bir fikir alınsın diye Hadîs-i şerîf kitabından ayrıca bir risâle halinde de neşri faydalı görülmüştür. Faydalı olmasını Allahtan dilerim.

Ömer Fevzi Mardin

muhitinde vardır ve faaliyettededir ve itibardadır demek ki ekseriyyet faydalı bulmaktadır. Müzeler ve şehir evlerinin bazıları kıymetli resim tabloları ve heykellerle zengin sayılmaktadır. Bizde ve Avrupada, Ameikada resim dersi her mektebe girmiş, güzel san'atlar akademileri açılmış, en ciddî müesseseseler arasında mühim bir bütçe ile bunlar dahi çalışmaktadır.

Hep bnnlar abesmidir, dalaletmidir? evet diyenlerle hayır diyenlerin dini bilgileri, hakikat bilgileri, olmadığı halde her iki zümrenin fikirlerine bakarak bir kanaate varmak istersek güzel san'aatlara günah diyenlerin düşüncelerini ciddî ve realiteye uygun bulamayız.

Bu başlangıçtan sonra mevzu'u hakikat bilgisi ve akıl ve mantık ölçüleriyle tetkike başlayalım :

Müslümanlarda çıkan bu fikir ayrılığının sebebi; Kur'an-ı kerimde buna dair bir sarahatin bulunmamasındandır. Yani Kur'an-ı kerim güzel saan'atlara dahil san'atların iyiliği veya fenalığı, haram veya helâl olduğu hakkında hiç bir sarahati ihtiva ve bu bahise hiç temas etmemektedir.

Müsevîlere gelince : onlar güzel san'atların musikî kısmını kıtaplarına göre helâl ve pek makbul sayarlar fakat resim ve heykeltraşlık kısmını şiddetle men edilmiş haram bilirler.

Hristiyanlar da Musevî şeriatine tabi oldukları için onların da böyle görmek mecburiyyetinde olduklarını düşünebiliriz. Fakat görüyoruz ki Musevîler olsun Hristiyanlar olsun musikîye verdikleri ehemmiyet derecesinde resme ve heykeltraşlığa de

ehemmiyet vermişlerdir. Ve bu esasta bugün dünyaya hocahk ediyorlar.

Peki nasıl oluyorda onlar şeriat kitaplarının kat'liyyetle ve şiddetle men ettiği ve yapanlarının idamlarına hükmettiği resim ve heykeltraşlıkla meşgul oluyorlar, vebu derece onda ileri gidiyorlar.

Cevabı şudur :

Onlar müslümanlık devrini yaşıyorlar, beşerî yaşlarına göre Musevilik devrini geçirmişler, geride bırakmışlardır. Hazreti Muhamed efendimiz bütün insanlara şamil memuriyyetle gelmiştir müslümânlık devrinin mümeyyiz vasfı, başlıca şîarı; akıl ve mantıkla hareket etmektir. Kur'an-ı kerim akla hitab eder ve her ferdin her şeyde aklını fikrini kullanmasını ister. Peygamber efendimiz (müftiler fetvâ verseler dahi sen fetvâyı kendinden al) buyurur. Bu suretle beşeriyyetin rüşd devrinde gelen müslümanlık o tarihten itibaren dünyada yaşayan bütün insanlara kendi ictihatleriyle hareket etmelerini, artık vesâyetden kurtulmalarını istemiştir. Yine Peygamber efendimiz millet ve cemiyet hayatında insanların şuursuz olarak yalnız çobanlarını ta'kip etmiyeceklerine işaretle : (Hepiniz çodansınız ve sürüddn mes'ulsünüz) buyurmuştur.

İmdi :

Rüşd sahibi birer insan gibi akıl ışığında, mantık ve hikmet çerçevesinde ve mukaddes kitaplarda mevcut mukaddes vesikalara dayanarak mevzu'u tahlile koyulalım : Burada mukaddes vesikalara dayanarak dedim. Evet Allahın bize emrettiği usûl şöyledir :

Hallî İktiza eden bir mes'ele için evvelâ Kur'an-ı kerimde sarahat arayacağız. yoksa Peygamber efendimizin

öğrettiklerini araştıracağız. Orada da yoksa evvelki ümmetlerin âlimlerine soracağız. [Yani evvelki mukaddes kitaplar muhteviyatında bir vesika arıyacağız] varsa mes'eleyi ona göre halle çalışacağız ve her birinde daima akıl ışığını önümüze tutacağız. Eğer mukaddes kitaplarda da ve evvelki ümmetlerin ülemasında da bir mâlumat yoksa o vakit yüreğimizi Allaha verip mes'eleyi doğrudan doğruya Allah'tan içimize doğacak ilhamla ve akıl, mantık, hikmet düsturları çerçevesinde halledeceğiz.

Mutaassıp bir müslümanın Kur'anı kerîmden ve Peygamber efendimizin ta'limlerinden başkası ile yani evvelki ümmetlerin kitapları ve peygamberlerinin tebliğat ve ta'limatı ile bir meselenin halli lüzumuna yine Kur'an delâletiyle akılları yatsa bile gönülleri tutmaz. Fakat onlar bilmeli ki yalnız Ker'anı tutmak, mukaddes başka kitaplara arka çevirmek insanın yalnız kendini beğenip sevmesi başka insanlara arka çevirmesi gibi yanlış olur. Taptığımız Allah olduğuna göre Allah'tan gelen her kitaba her peygambere hakkı olan yeri vermekliğimiz onlara inanmaklığımız müslümanlığın iman şartlarından iki esastır.

Değil Kitap ehli ümmetlerden hatta ilim Cinde bile olsa öğrenmeğe gitmemizi Peygamber efendimiz emretmiştir. Hakikat, ilim, nûrdur. Din, mezhep, milliyet, renk ayrılığı ile nûr ; kıymetinden bir şey kaybetmez.

İşte şu âyet-i kerîmelere göre her mukaddes kitap Allahın nûrudur. Ve kitap ehli olanlar hidayet ehlidirler :

Kur'anı kerîmden :

(28 -.Kasas - 49) : «Yâ Muhammed onla-

ra de ki: eğer siz doğru söylüyor iseniz Allah tarafından bana ve Mûsâya verilen kitaplardan daha iyi yol gösterici bir kitap getirdin ki ben de ona tabi' olayım.»

Diğeri :

(5 - Mâide - 47) Biz onda hidayete rehber ve nûr olan Tevrâtı inzâl eyledik. »

Diğeri :

(5 - Mâide - 49) : «Ve İsâ ibni Meryemi kendinden evvel gelen Tevrâtı tasdik eder olduğu halde Enbiyanın izi üzerine gönderdik ve ona hidayete rehber ve nûru mühtevî olan İncîli verdik ki kendinden evvel nâzil olan Tevrâtı tasdik eder»

Diğeri :

(6 - En'âm - 90) : «Onlar [evvelce gelen peygamberler] Allahın hidayet ettikleridir. Sen de onların hüdâsına iktidâ et [onların tuttukları hidâyet yolunda onlara uy.]

Diğeri :

(60. Mümtahine - 4 ve 5) : «İbrâhîmde ve onunla beraber olanlarda [mûsevîlerde ve hıristiyanlarda] sizin için iktidâya [uymağa] lâayık güzel âdetler, usûllerder vardır. »

Diğeri :

(31 - Lokman-15) : « Ve bana [Allaha] inâbe edenlerin [Allaha bağlanıp Allahın iradelerine uyanların] yoluna tabi' olun. »

Diğeri :

(16 - Nahil - 43) : «Yâ Muhammed senden evvel göndardıklarımız [evvelki peygamberler] senin gibi beşer idiler onlara vahiy ederdik [Allahın vahiyleri ile hakikatleri öğrenirler, vazifelerini ifa ederlerdi] eğer siz bilmezseniz [bilmediğiniz şey olursa] kitap ehlinin bilenlerine sorunuz.] »

Diğeri ;

(4 - Nisâ - 25) : «Allah [Kur'an eil] size helâl ve haram hükümlerini beyan etmeği ve sizi sizden evvel geçenlerin [ümmetlerin] sünnet [âdet ve mesleğine] dince gidişine hidayeti günahlarınızı bağışlamağı munad eder. »

Diğeri :

(60 - Mümtahine - 6 ve 7) : «ey mü'minler sizden Allâhın rızasını ve ahiret nimetlerini [cenneti] dileyen kimse için onlarda [İbrâhîm ile onun Dinine tabi' olan müsevîlerde ve hıristiyanlarda] uyulacak güzel âdetler vardır. Bundan yüz çeviren kimse [bilsin ki] Allah onların imanların-

dan ganîdir [Allahın istediği iman böylesi değildir]

Diğeri :

(2 - Bakara - 131) : «İbrâhîmin milletinden [Kitap ehli ümmetler birliğinden] ve dininden kim döner? Ancak nefsi sefih olanlar döner. »

HADİS-İ ŞERİFLER :

«Şüphesiz ki siz, kendinizden önce gelen milletlerin [ümmetlerin] yoluna; karıştı karıştına, arşını arşı ına tıpatıp muhakkak uyacaksınız. [O derece ki] şayet o ümmetler [daracık] keler deliğine girse-ler; siz de mukakkak [onlara uyarak] oraya gireceksiniz buyurmuşlardır. »

Ashabın :

Yâ Resûl-ullah bu ümmetler Yahudilerle Hıristiyanlar mı diye vâki' suallerine Onlardan başka ya kim olacak ? buyurmuşlardır. » B. 1410

Diğeri :

«Hakkında [müsbet, menfî] Kur'anda hiç bir şey bulunmıyan hususlarda [Resûlullah efendimiz] ehl-i kitaba uygun olmaktan hoşlanırlardı. » B. 1455

Şimdi evvelâ şunu düşünelim ;

1) Güzel ses ve güzel saz çalmak kabiliyyeti, ke-

za resim ve heykeltraşlık istidad ve kabiliyeti her kesde müsavî derecedemi vardır. Yoksa kiminde hiç yok kiminde az kiminde pek çokmudur.

Evet böyle farklıdır.

Bu fark neden ileri geliyor?

Birer hikmete müstenit Allahın iradesinden !

Kur'anı kerimde Cenâb-ı Hakkın hiç bir şeyi abes yaratmadığı [birer hikmete uygun olarak] münasibini yarattığı ve kendiliğinden halkolunmuş bir şey olmayıp insanı yarattığı gibi insanın ef'alini de Allahın yarattığı bildiriliyor. İşte âyet-i kerîmeler :

(21 - Enbiyâ - 16) : «Biz semâyı ve yeri ve aralarındaki şeyleri oyuncak ve abes olarak yaratmadık. »

Diğeri :

(87 - A'lâ - 1) : « Yaratdı ve münasibini yaptı. »

Diğeri :

(38 - Saât - 27) : Biz göğü ve yeri ve aralarında olanları bâtıl ve abes olarak yaratmadık. »

Diğeri :

(32 - Secde - 7) : «O Allaktır ki her şeyin yaradılışını güzel [ma'nalı] kıldı. »

Diğeri :

(37 - Sâfât - 96) : «Ve Allah sizizi ve amellerinizi [işlerinizi] yaratdı. »

Diğeri :

(77 - Mürselât - 31) : «Allah istemedikçe siz bir şey istiyemezsiniz. »

Diğeri :

(81 - Tekvîr - 29) : «Siz ancak âlemlerin Rabbi olan Allahın dilediğini istersiniz. »

O halde :

Güzel ses ve san'at kabiliyyetini yaratan Allaktır. Allah hiç bir şeyi abes, beyhude yani hikmetsiz yaratmadığına göre de : Allahın güzel ses verdiği insandan istediği de makamlı sesle güzel şeyler okumasıdır. Musikî isti'dadı verdiklerinden istediği de musikî ile güzel bir tesir vücûde getirmeleridir, ressam ve heykeltraştan istediği ise ; Allahın insanda tecelli eden san'at kudretini Allaha hayranlıkla insana seyir ve temaşa ettirmektir. Bu günkü insan resimde heykelde putu değil ancak Allahı senâ ile hatırlar,

Ses ve saz san'atının Allah indinde makbul olduğu, hatta Kuds'ü şerifdeki Beytullahda vaktiyle gece gündüz Allaha İlâhî okunduğu ve saz takımı tarafından saz çalındığı hakkındaki mukaddes vesikaları görelim :

HILKAT-İ ÂLEMDEN BERİ SAZ

MÜSEVÎ MUKADDES KİTAPLARINDAN :

(Hazakıyal Peygamberin kitabı - 28 - 12) : [Sür hükümdarı hakkında] **«hikmetle dolu ve Cemâl cihetiyle mükemmelsin Allahın cenneti olan Adin'de idin.**

[Aynı âyetin devamı :]

Def ile ney'lerin senin [ezelde] yaradıldığı gün de senin için [insan için] yapılmış idi. *

(Sazın ilham vesiylesi olduğu hakkında :

Mülûk-ü Rabi' (3 - 9 : 11) ve (3 - 15 : 20)

Nağme ve saz ile hastalara hazreti Davûd tarafından şifâ duası edildiği hakkında :

Mülûk-ü evvel - (16 - 14 : 16) ve (16 - 23)

(Mülûk-ü evvel - 10 - 5) : « [Mûsevîlerin birinci kralı Saul'u peygamber Samuel mesh ettikten sonra dedi] Ca'be tullağa gideceksin ve oraya şehre vasil olduğunda önlerinde santur ve def ve ney ve tarbur olarak kendileri dahi peygamberlik [dervişlik] ederek [harikalar göstererek] tepelerden inen bir peygamber [ehlullah] zümresine rast geleceksin. *

Mukaddes Tevârih-i evvel kitabının (25) nci babında Beyt-ullahta saz çalıp İlâhî okumağa me'mur mugannîlerin adedi ve hizmet için 24 nöbete taksim oldukları ve saz takımlarının vazifeleri ve tarz-ı tertibi ve kullanılan sazların envayı ve mugannîler hakkında tafsilât vardır.

Musiki âletlerinin başlıcaları şunlardır: Zil, santur tanbur,

Beytullah hizmetinde usta san'atkârların adedi 288 idi

SAZIN İBÂDETDE İSTİ'MALİ HAKKINDA BİR KAÇ MİSAL

(Mezmûrlar [Zebûr-u şerîf] — 150 — 2) : « **Ona [Allaha] azametinin çokluğuna göre hamd ediniz.**

(3) Ona boru sadasiyle hamd ediniz

(4) Ona santurla ve tanburla hamd ediniz.

(5) Onâ sadalı zillerle hamd ediniz Ona meserret zilleriyle hamd ediniz.

(6) Her nefes sahibi Rabba hamdeylesin. *

Diğeri :

(Mezmûrlar - 98 - 4) « **meserret sadasiyle terennüm edip mezmûr [Allahı senâ eden ilâhîler] okuyunuz.**

(5) Rabba tanburla, tanbur ve mezmûr sadasiyle mezmûr [ilâhî] okuyunuz.

(6) Padişah olan Rabbin huzurunda borular ve zurna sesiyle alkış ediniz [gûlbâng çekiniz]

Diğeri :

(Mezmûrlar - 100 - 2) : « **Rabba meserretle ibâdet ediniz, huzûruna terennümle giriniz.**

Diğeri :

(mezmûrlar - 144 - 9) : « [Hazreti Dâvûd lisanından] ya Allah sana yeni bir ilâhî okuyacağım sana on telli santurla mezmûr okuyacağım.

Resim ve heykel yapmak kabiliyyetini de insana hışan ettiği halde acaba Tevrat-ı şerîfde bunu vaktiyle Allah neye men etti.

Sebebi şu olması melhûzdur :

İsrâil oğulları Allah tarafından mu'cizelerle Firav-
nın elinden kurtarılmış ve kendilerine hazreti Mûsa va-
sıtasıyla Din terbiyesi verilmek üzere çöle getirilmişti.
Çöle getirilmekten maksat ; onları putperest dünyadan
uzak tutarak, putperestlerle ihtilatlarına imkân vermi-
yerek terbiyelerini ve tasfiyelerini icra etmekte. Bütün
ömürlerini Firavn'un putperest kavmi içinde putpe-
rest olarak geçirmiş ve o kavim tarafından daima tah-
kir ve tezlil edilmiş olan İsrâil oğullarından çölde yeni
bir nesil, tertemiz bir Din terbiyesi alarak mey-
dana gelecek ve yeni nesiller yetisinceye kadar da
[Mısırdan gelen bızuk] eski nesiller tabii ömürlerini
bitirip tamamiyle ortadan kalkacaktı, yerlerini putpe-
restlik görmemiş, zillet ve hakarete alışmamış yeni ne-
siller alacak ve onlar sağlam bir unsur olarak Allah
hizmetine girecek ve Filistine yerleşecekti. Bu nesille-
rin tasfiyesi işi tamamlanıncaya kadar kırk sene müd-
det çöl bir bekleme yeri ve bir mektep olacaktı.

Fakat :

Mısırdan gelen eski nesil eşyaları içinde [Mısırdan
beraber getirdikleri] putlarını muhafaza ediyorlardı

ve yalnız kaldıkça her biri putlarını karşlarına alarak
tapınıyorlardı. İşte isrâil oğullarını putperestlikten
kurtarmak için Din emrinin başına o günün iktiza
ettirdiği maddeler konmuştu ki resim ve heykel mem-
nûiyyeti başta geliyordu. İşte emirlerin sûreti :

ON EMİR

TEVRÂT-I ŞERÎFDEN :

(Hurûc kitabı — Bab : 20 — âyet : 2 : 19 ve 23) :

**«Seni Mısır diyarından, esirlik evinden
çıkaran Allahın Yehova benim :**

(3) Karşımda ilâhların [putların] olmiya

**(4) Kendin için oyma put, [ve] yukarı-
da göklerde olan, yahut aşağıda yerde
olan, yahut yerin altında [ve] sularda olan
hiç [bir şeyin] sûretini yapmıyasın.**

**(5) Onlara [o put resimlere, heykellere]
eğilmeyesin. [Rükû' etmiyesin] ve onla-
ra ibâdet etmiyesin. Çünkü [tâ ki] ben se-
nin Allahın Rab; benden nefret edenler-
den [putperestlerden] babalar günahını
çocuklar üzerinde, üçüncü nesil üzerin-
de ve dördüncü nesil üzerinde ayıra.**

(6) Ve beni seven ve emirlerimi tutan-

ların binlercesine inâyet eden kıskanç bir Allahım:

(7) Allahın Rabbin ismini boş yere almayasın çünkü Rab kendi ismini boş yere ağıza alanı [boş yere yemin edeni] suçsuz tutmayacaktır.

(8) Sebt [cumartesi] gününü takdîs etmek için onu hatırında tut.

(9) Altı gün işleyesin ve bütün işini [bu altı günde] yapasın.

(10) Fakat yedinci gün Allahın Rabba sebt'dir sen ve oğlun ve kızın, kölen ve cariye ve hayvanların, ve kapılarında olan garibin [hiçbiriniz] hiçbir iş yapmayasınız.

(12) Babana ve anana hürmet et, tâ ki Allahın Rabbin sana vermekte olduğu toprakta ömrün uzun olsun.

(13) Katletmiyesin [kimseyi öldürmiyesin]

(14) Zinâ etmiyesin

(15) Sîrkat etmiyesin [çalmıyasın]

(16) Komşuna karşı yalancı şahitlik etmiyesin.

(17) Komşunun evine göz dikmeyesin, komşunun karısına, yahut kölesine, yahut cariyesine yahut komşunun hiç bir şeyine tama' etmiyesin [göz koymıyasın]

(23) benimle başka ilâhlar yapmıyasınız. kendiniz için gümüşten ilâhlar, altundan ilâhlar [put heykeller] yapmıyasınız.

* * *

İsrâil oğullarını putperestlikten kurtarmak için, putlardan kurtarmak, ve ellerinden putlarını almak ve yenisini yaptırmamak icap ediyordu. İşte bunun için resim ve heykel memnûiyyeti hakkında bu şiddetli emirler verildi. Ve müeyyide olarak en ağır hükümler kondu. Zira putperestliğin nefsin her arzusuna uyan müsaadekârlığından insanı ayırıp nefsin kötü meyillerine, şehvetlerine karşı koymağa alıştırmak çok sıkı tedbirleri iktiza ettiriyordu. Nitekim Mûsevî mukkades kitaplarından şu âyetler o günkü durum hakkında bir fikir vermeğe kifayet eder:

(Hazakiyal - 20 - 8) : «Mısır putlarını terk etmediler. »

(20 - 21) : «Oğulları dahi bana âsî oldular

(20 - 24) : «Ahkâmımı icra etmediler ve kanunlarımı reddettiler ve (Sebit) lerimi bozdular ve gözleri ecdadlarının putlarında kaldı.

(20 - 25) : «ben dahi onlara iyi olmıyan [mülâyim olmıyan] ve onlara yaşayamayacakları ahkâm verdim. »

* * *

İmdi resim ve heykel yapmak memnûiyyeti üç bin küsür sene evele ait bir devrin iktiza ettirdiği

bir tedbirdi bu müddet zarfında ne Müsevîlerde putperestliğe dönmek temayülünden eser kaldı ne de başka milletlerde putperestliğe bir zerre meyil, bu; Müsevîler için bir istihale devri idi, putperestlikten Allah dinine giriş ve onu tamamiyle hazmetmek devri idi. Bu gün resme heykele bakan insanların aklına gelen şey; her hangi bir putun hatırası veya adı değil, tarihî mühim bir vak'anın hatırası ve onu temsil eden san'atkarda tecelli eden Allahın kudretidir. Dikkati çeken bu kudret, ve hayranlığı mucip olan da bu eserdeki san'at güzelliğidir. Hiçbir güzellik yoktur ki o; Allahın Cemalî tecellilerinden bir ma'nâ ifade etmesin ve Allahın güzelliğinden bir nişane aksettirmesin.

Putperestlik devri geçmiştir. Manî' gidince memnû' avdet eder. şiddetli hükümleri iktiza ettiren hal zâil olunca hüküm kendiliğinden ortadan kalkar ve onun yerine tabîi [normal] hal kâim olur. Bu tabîi hal; her güzelliği görünce. Allahı düşünmek Allahın her mahlûkta tecelli eden kudretini, her zerrede akseden güzelliklerini görmek ve o anda rûhen Allaha secdeler etmektir.

Rüşd devri denilen bu akıl, irfan devrinde başka türlü düşünmeğe imkân yoktur. Zira Allah ressamlık heykeltraşlık isti'dadını kimde yeratmış ise; onu yapmak, onunla meşgul olmak, onu ilerletmek gayretini tecelli ettiriyor ve elleri bağlansa Allahın bu güzel san'atda çalışmağa me'mur ettiği kul kafası ile gözü ile yine çalışıyor. Ve mevcut kıymetli eserler ancak bu yolda ve bu yüzden vücûde getirilmiş bulunuyor. İnsanlar dalâlet devirleri geçirdiler bu kötü devirlerde her yere hatta Beytullah olan Kâbeye bile heykeller diktiler işte bunlar puttu ve onları insanlar hidayet bulunca kırdılar zira onlar Allahı değil, Allah namına bir

mahlûku hatırlatmak ve ona tapındırmak için konmuştu bu günkü günde her san'at eseri ancak Allahı hatırlatır. Güzel bir bina, bir güzel san'at eseridir. Onu yapana, ilhamlarıyla üstadlık eden Allah'tır. Netice itibariyle yaptıranda Allah'tır.

Güzel bir bina; içine put konmakla kendi mahiyyetindeki san'at güzelliğini kaybetmez. Bir bina bir gün puthane yapılıp bir gün sonra havra olur. Bir gün sonra kilise veya cami olur. Yani bina kendi mahiyyetiyle her zaman Allah için bir ma'bed olabilir. İçî süpürülmek, necis şeyler dışarı atılmakla orası Hakka ve halka hizmetde devam eder. Her şeyin gölgesini, suya aksetmiş, aynaya aksetmiş hayâlini görmüyormuyuz. Onun güzelliği karşısında durup tatlı tatlı bakmıyormuyuz, Onlar da birer lavha resim değil mi, bu resmi yapan kim Allahın tabiat kanunları değil mi. Ve tabiat; Allahın (zahir) ismi değil mi. ?

İmdi, iş taştaki toprakta ağaçta suda değil bakan gözlerde duyan yüreklerde düşünen kafalardadır. (Her ne ki insanı Allaha yaklaştırır ona fena dense dahi iyidir. Her ne ki insanı Allahtan uzaklaştırır. Ona iyi dense dahi hakikatde fenadır.) Güzel bir ses güzel bir saz insanı Allaha doğru koşturur. En günahkâr adama bile bir iyilik temayülü duyurtur. Resim de, heykel de eğer güzelse Allahın kudretini düşündürür.

Allah elinde yetişmiş insanların nelere muvaffak olduğunu hayranlıklarla düşündürür. Allahın azamet ve kudreti ve insanın kabiliyyeti ve incelikleri hakkında ne güzel fikirler verir ne güzel hisler duyurtur.

Bir insan, nasibi olmıyan şeyi nasibi olanlarda fena gözle görmesin. Bir insan; bütün insanlar için kendini ölçü ittihaz ederek kendinin bilmediklerine,

kendinde olmiyanlara, kendinin duymadıklarına fena demesin. Bilsin ki her şey Allah vergisidir. Ve Allah herkese her şeyi aynı derecede vermemiştir. Kur'an-ı kerimin ve diğer mukaddes kitapların tarifine göre ölü gibi yaşıyan insanlar var. Allah isterse istediği kadarını hayatda diriltiyor. Onu bakar görmezlikten, işidir duymazlıktan kurtarıyor. Ölüler; yaşıyanları kötü görürlerse hükümleri çok yanlış olur. Bütün dünya saz, nağme sesi içinde uğulduyor. Bunların hepsi mi abes Avrupa Amerika güzel san'at eserleriyle dolu, bunlar da mı yanlış.

Hadis-i şerif :

«Ameller niyyete göredir »

Yani : bir işi yapanın niyyeti hayır ise o iş Allah indinde hayır sayılır, niyyeti şer ise şer sayılır.

47 nci izahın başındanberi verilen izahat, saz ve söz ve güzel san'atlerin beşeriyette niyyete göre aldıkları mahiyyetleri gösteriyordu. Resim ve heykel Müsevîlerin ilk putperestlikten dine girdikleri devirde haram bir mahiyyet almıştı. Halkın niyyeti değişince elbette ki resim ve heykellerin ilk kötü mahiyyeti de değişti.

Fakat zannedilmesin ki artık Din devri geldikten sonra niyyet değişmez. Kendi neslimizin yaşadığı devrede gördük ki komünistlik çıkınca bu ideolojiye temel kurmak isteyenlerin ilk işi yüreklerden Allah imanını, muhabbetini, sadakatini çıkarıp onun yerine (Lenin) in varlığını yerleştirmek oldu. Her kes evine Leninin resmini koydu. Hükümet de Leninin büstünü heykelini şehirlerin meydanlarından küçük köy meydanına kadar her geçit yere dikti. Allah yerine Lenini ikame işine mekteplerde de hız verildi. Kitaplara Leninin res-

mi konu ve çocukların bilgisiz başlarına bu fikir, Allah yerine Lenin fikri; verilmeğe çalışıldı. İşte bu; asrımızda resim ve heykellerin yeni niyyete göre mahiyyetini tekrar değiştirdiği bir vak'adır.

Leninin büstü veya heykeli, veya resmi san'at eseri gösterilmek için değil Allah yerine ona tapmağa halkı alıştırmak için konmuştu. Bu ; eski putperest devrelerde imparatorların tapınılmak üzere her meydana dikilmiş heykellerinin netice ve mahiyyetce aynı idi. Bu bakımdan puta tapmak nasıl haram ve en ağır günah ise bu maksatla put yapmak da öyledir.

Bir de Avrupaya, Amerikaya göz gezdirelim orada Allahtan başka hiç bir varlığa müstesna, mümtaz bir mevki verildiğini görmüyoruz. Orada bir kişinin değil binlerce kişinin heykeli var. Cemiyete hizmeti geçmiş, beşeriyete iftihar sermayesi olmuş yerli yabancı bir çok ilim, san'at adamlarının, memleketi dirayetiyle felâketden kurtarmış veya saadete erdirmiş bir çok devlet adamlarının, kumandanların hatta memlekete hizmetde kendi gücünde fevkal'ade fedakârlıklar göstermiş hizmetler başarmış küçük zabıt ve erlerin de büst ve heykelleri görülür. Yani heykel dikilirken buna tapın denmez. Bunun güzel hizmetlerini hatırlayın ve san'atkârın bu eserde gösterdiği maharete de iftiharla bakın denilmiş olur.

Allaha tapan insanlar dünyanın neresinde olursa olsunlar, hangi dinde olurlarsa olsunlar ondan ayrılp bir insanı Allah yerine koyamazlar. Her mukaddes kitapta insanları bu esasta ikaz eden âyetler vardır. Bizim Kur'anımızdakilerden biri de işte budur :

(29 - Ankebût - 8) : «biz insana, babasına anasına güzel muamele ve iyilik et-

mesini tavsiye ettik. [Fakat ey Allah kulu] eğer sana bilmediğin şeyle bana şirk koşman için uğraşırlarsa [yani bir mah-lûka tapmana çalışırlarsa] onlara itaat etme cümlelennizin merci'i banadır [cümle-niz bana karşı mes'ulsunuz ve bana dö-nüp geleceksiniz. »

S U L H

H. Ş. 365

«Sulh [barış] hükümlerinin efendisidir.

H. Ş. 366

«Mü'min anlaşır ve anlaştırır, birleşmi-yen ve birleşmiyende hayır yoktur. İn-sanların hayırlısı insaniara faydalı olandır»

FAZİLET

H. Ş. 367

«İmânın en faziletlisi ve cömertliktir fazilet ve takvâda birbirinize yardım ediniz. »

İ N S A N L I K

Şartları, hakları ve ihtiyaçları K Ü L T Ü R

İ L İ M V E Â L İ M

H. Ş. 368

«İlmin âmili olun ravîsi olmayın. »

[Yani bildiği ile amel eden bildiğini işliyenlerden olun. Onu yalnız ağızdan nakledenlerden olmayın]

H. Ş. 369

«Cenâb-ı Hakdan ilmin nafi' olanını is-teyiniz. Faydasız ilimden [zararından] Al-laha sığınınız.

Bu vesile ve formayı doldurmak ihtiyacı ile 48 nci izahı da dercetmeği faydalı bulduk.

İ Z A H — 48

Ma'nası bin dört yüz seneye yakın bir zamandır hâlâ iyi anlaşılmamış yani yanlış anlaşılmış, yanlış öğ-retilmiş ve çocukların zihninde yanlış kök salmış ve yaş-lı fakat düşüncesiz adamları da çocuk haline koymuş bir Hadîs vardır ki (Bid'at) hakkındadır. iste bu Ha-dîs'in yanlış telâkkisinden ve mütemadiyen işliyen za-rarından dolayı Allahın sıyanetine sığınırım.

Bu Hadîs'in metni şu mealdedir ;

«Her hâdis olan [yeni çıkan şey] bid-

atdır, bid'at dalaletdir. [sapıklıktır] dalalet [ehli] cehennemliktir. »

Bu Hadis ; Hadis-i sahihmidir, değilmidir bilmiyorum. Fakat gayrı sahih olsa da öyle şayi' olmuş ve te'sirini öyle yanlış ve ters, muzir bir ma'nada yapmış ki geçenlerde işittiğim bir kıssa ile hale şöyle muttali' oldum.

Bir ahbabım şöyle bir vak'a anlattı : Hicazdan kendilerine bir misafir gelmiş, misafir on yaşındaki oğlunu da beraber getirmiş. Gelen bir Türk imiş vaktiyle Hicaza gidip yerleşmiş orada evlenmiş gelen oğlu orada doğmuş büyümüş ora mektebinde okuyormuş

Bu çocuk yemek için sofraya oturtulmuş önüne çatal konmuş çatalı çocuk görünce gözünü açmış ve hayır, (bu bid'atdır) demiş, ve bu sözü hiddetle sert söylemiş sofranın sahibi çocuğa sormuş bid'at olduğunu sana kim söyledi,

Çocuk bu suale de hayret eder bir bakışla kimmi söyledi ? Mektebe girdiğim gün ilk ders olarak bana hocam bu Hadis-i öğretti,

Bu hadisenin cereyan ettiği evde yaşlı başlı muhterem bir zat varmış o da vaktiyle medrese tahsili görmüş imiş, bu zat çocuğun sözünü te'yid etmiş ve : Biz de medreseye gittiğimizde ilk Hadis olarak bize bu (bid'at) hadisini öğretiler demiş

İşte beni bu satırları yazmağa sevk eden, beni derin derin, acı acı düşündüren bu vak'a idi. Müslümanlar nasıl ellerde yetişiyor diye şaşım bir müslüman hocanın bir Hadis-i yanlış öğretmesinden çıkan zararın azameti karşısında eridim.

Demek ki :

Herhangi mütaassıp, yani fikrini hiç kullanmayan bir müslüman (bid'at) diye işittiği bir kelimeye bağlanıyor hiç bir yeniliği kabul etmiyor.

Halbuki memnu' olan bid'at ; yeniliklerin zararlı veya faydasız olanlarıdır. Faydalı olanları memnu' değil ni'met sayılır. Allahın ; kullarına inâyeti ihsanı telâkki edilir. Keşfolunmuş binlerce faydalı ilâçlar, hayatı kolaylaştıran binlerce vasıtalar, âletler, makineler insanı ferahlandıran, rahatlandıran, yüreğini şükran hisleriyle dolduran konfor ve vesait nasıl olur da memnu' olur. Bunu memnu' sanan muhakkak hiç aklını kullanmıyor, zira, zira mucit Allah'tır. İbda' eden icad eden, yeniden meydana çıkaran Allah'tır. Falan veya filan kimse değildir. İnsan bir boş kaptır, Allahın ilhamı ile hareket eden bir âletdir. Kur'an-ı kerîmde Cenâb-ı Hak : ([oku düşmana] atdiğin vakit sen atmadın ancak Allah attı) ve yine Kur'an-ı karîmde Cenâb-ı Hak : (Allah sizi ve amellerinizi yarattı) bu yuruyor :

Meselâ :

Her yerde, her şeyde mükemmel işe yarıyan elektriği insan mı icad etti, hayır, Allah icad etti, kullarına fiziği de hikmet ve tabiat bilgilerini de Allah öğretti. Allahın tekâmül kanunlarına göre sıra elektriğin keşif ve icadına gelince ; Allahın ilhamı ile bir kul, [Allahın bu işe seçtiği bu işde kullandığı bir kul] ilmi yolda ilham ardında elektriği buldu. Yani Allah o kulun aklını o noktada aydınlatarak ona buldurdu. Peki bu hakikati bilmiyenler ve Peygamber efendimizin zamanında elektrik yoktu diye onu bid'at sayarak yağ kandili mi yakacaklar. Bu hale dağ taş ağlar, Bu ; Peygamber efendimizin adını kötüye kullanmaktan ve İslâmiyyetin itibarını düşürmekten başka bir şey de-

ğildir. Bu : bid'at kelimesinin ters ma'nada ele alınması ; müslümanların her türlü terakkisine ve Allahın yeni ni'metlerinden ibaret olan icadlardan istifadelerine mani olunması demektir. Vaktiyle otomobil ve buharlı vapur ve şimendüfer yoktu diye müslümanlar otomobile, vapura binmeyecek mi yani müslümanlar Peygamberimizin zamanında bilinen ilimden fenden san'atden daha ilerisini bilmeyecekler mi, öğrenmeyecekler mi Evet diyen adam bilmeli ki müslümanlığa düşman put-perestlerden fazla iftirada bulunur. Âlem nazarında itibarını düşürür Allaha, Dine hazreti Muhammed efendimize ve milyonlarca müslümana bu hıyanet olur.

Peygamber efendimiz tâ İspanyaya, Çine gidip sanayi'de yenilikler getirmemizi ve onlarla yenilikler icad etmemizi emir buyurmuştur.

Yine Peygamber efendimiz, iki gününü eşit halde geçirenin bir günü kaybolmuştur buyurarak her günümüzün yeniliklerle değişmesini istemiştir. Bu hakikatlere karşı bid'ate sarılan zavalıdan zavallı kim vardır.

Hakikat şudur :

Bid'ati yanlış anlamışlar yanlış öğretmişlerdir. Bu yanlışlık ; aklını fikrini kullanmayanları, her işittiğine işittiği gibi inananları her şeyde olduğu gibi bunda da mutazarrır etmiş demektir, zira onlar ; Peygamber efendimizin yaşadığı hayatı esas ittihaz ederek andan sonraki ilmi, fennî medenî her terakkiye karşı arka çevirmiş demektir bu ne acı bir şeydir.

Yenilikler nasıl memnu' olur ki dünyaya tekâmül için geldik. Tekâmül her gün ileriye doğru gitmek, yükselmek demektir. Allahın havada yerde ve yerin altında gizli ne ni'metleri cevherleri var bunlardan istifade

için dünyayı taramak faydalı şeyleri meydana çıkarmak dünyayı imâr ve islah etmek beşerî hayatı yükseltmek hâli daha iyileştirmek hayatı daha kolaylaştırmak için, çalışmağa geldik yenilikler icadına yeni vasıtalar keşfine uğraşmak için, mevcut şeylerden yeni yeni istifadeler temin etmek için, durmadan çalışmak için geldik

Peygamber efendimizden hikmetsiz söz çıkmaz hele terakkiye mani' olacak söz hiç çıkmaz bizzat Peygamber efendimiz bir Hadîs-i şerifinde insanlara «ya hayrı söyle ya sus» buyurmuştur. Bid'atden murad muzir şeylerdir, men edilmek istenen şeyler bunlardır. Yani Dine efsane, bâtil itikadlar güçlükler, hikmetsiz külfetler Allah ve halk hukukuna mugayir fikirler katmak demektir. Din; hak ve hakikattir. Bu katıştırmalar ise onu esasından, ma'nasından ayırmaktır. Onun hayat şartlarına uymaz batıl şeyler karıştırmak onu iyiliğinden güzelliğinden aslındaki hakikatinden ayırmak demektir.

H. Ş. 370

«İlmi yazı ile tesbit ve neşrediniz [yani bildiğinizi ortaya koyun ve yayın]

H. Ş. 371

«Hakikatini bilmediği bir şey üzerine mücadele eden; o hal müddetince Allahın gazabındadır.»

H. Ş. 372

«Bir adsmın Aliahtan haşıyyet [huşu' muhabbetle saygı] duyması; kendisine

ilim olarak yeter [kıymetde] dir. Netsini beğenmesi de cehalet olarak yeter [ehemmiyyette] dir. »

H. Ş. 373

«Çinde bile olsa ilmi aramağa gidiniz zira ilme talib olmak her müslümana farzdır. »

H. Ş. 374

«beşikten mezara kadar ilme talip olunuz

H. Ş. 375

«İlim ikidir. [evvelâ] beden ilmi [sıhhatli yaşamak bilgisi] ondan sonra Dinler ilmi. »

H. Ş. 376

«Âlim ol, ya öğrenici, ya ilmi dinleyici veya ilmi sevici ol, beşinci bir şey olursan hiç olursun. »

H. Ş. 377

«Sadakanın en değerlisi bir müslümanın ilim öğrenip diğer müslüman kardeşine öğretmesidir. »

H. Ş. 378

«İlme talip olmak her müslim üzerine farîzedir. [farzdır] ve ilme talip olana her şey Allahtan magfiret ve muvaffakiyyet temennisinde bulunur. Hatta deniz-

deki balıklar bile. »

H. Ş. 379

«İlim tahsili ile geçen bir saat; ibâdet ile kâimen geçirilen bir geceden ve yine ilim tahsili ile geçirilen bir gün; üç ay oruc tutmaktan hayırlıdır. »

H. Ş. 380

«İlim; ibâdetden efdaldır. Dinin nazımıdır. [Nizam üzere yürütenidir]

H. Ş. 381

«İlim ikidir, biri kalbededir, nafi' olanı budur. Biri de dildedir, bu da insanlar üzerine Allahın höcctidir. »

H. Ş. 382

«İlmin fazileti ibâdetin faziletinden bana daha ziyade sevgilidir. Ve Dinin hayrı sizi şerden vikaye etmesidir. »

H. Ş. 383

«İki günü müsavi olanın bir günü zayi'dir. »

H. Ş. 384

«Cenâb-ı Hakkın emirlerini, nehiylerini âlimlerden ve fakih'lerden öğrenmek her bir müslümana farzdır. »

H. Ş. 385

«Allah indinde ilim talibi [ilim öğren-

**mek istiyen] Allah yolundaki mücahidden
efdaldır. »**

H. Ş. 386

«İlim istemek rahmet istemektir. »

H. Ş. 387

«İlm istiyen rahmet istiyendir. »

H. Ş. 388

**«İlim istiyen; islâmın rûknüdür [daya-
nağıdır] Nebîlerle ecri verilir. »**

H. Ş. 389

**«Her şeyin bir yolu vardır. Cennetin
yolu da ilimdir. »**

H. Ş. 390

**«İlim; mü'minin bir zayı'ı gibidir [kaybe-
dip aradığı bir şey gibidir] nerede bulursa o-
nu alır. »**

H. Ş. 391

**«Cenâb-ı Hak bildiği ile amel edene
bilmediğini de öğretir. »**

H. Ş. 392

**«İlmi öğreniniz, çünkü Allah uğrunda
ilmi öğrenmek bir hasenedir. [Hayır ve
hasenât cümlesinden bir iyiliktir.] İlim-
den bahsetmek [hak ve hakikati söyle-
mek] Allah adını tesbihtir, ilmi aramak**

cihaddır, ilmi tahsil etmek ibâdetdir. İlmi
tâlim etmek sadakadır. İlmi ehline yaymak Al-
laha yakınlıktır.»

